

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Правове регулювання захисту майнових прав дітей та реалізація політики запобігання бездомності дітей (досвід країн Європейського Союзу)

**Інформаційна довідка, підготовлена Європейським
інформаційно-дослідницьким центром на запит
Народного депутата України**

Європейський інформаційно-дослідницький центр створено з метою надання народним депутатам України інформації, яка може бути використана ними у законотворчій діяльності. Діяльність Європейського інформаційно-дослідницького центру здійснюється в рамках програми USAID "Рада: підзвітність, відповідальність, демократичне парламентське представництво", що виконується Фондом "Східна Європа". Більше про центр на сайті <http://euinfocenter.rada.gov.ua/>

Резюме

Відповідно до ст. 27 Конвенції ООН з прав дитини, «батьки несуть відповідальність за забезпечення належного життєвого рівня дитини; держава повинна вживати необхідних заходів щодо надання допомоги батькам у здійсненні цього завдання».

Існує дві моделі прав дитини на житло:

1. якщо дитина є власником або співвласником житла
2. якщо дитина не є власником або співвласником житла, а проживає в приміщенні, що належить на правах власності іншим особам (як правило, батькам)

Комплекс особистих і майнових прав дитини у розглянутих країнах регулюється **сімейними кодексами** (Польща) та **спеціальними законами «Про захист дитини»** (Німеччина, Норвегія).

Політика щодо **запобігання бездомності дітей** має такі особливості:

- переважно визначається та реалізується на рівні муніципалітетів
- важливу роль у боротьбі з бездомністю дітей відіграють неурядові організації
- особлива увага приділяється проблемі забезпечення житлом дітей-біженців

Боротьба із бездомністю дітей є складовою державної політики боротьби з бездомністю (наприклад *Стратегія боротьби з бездомністю 2007-2009 рр.. у Швеції*).

Контроль за забезпеченням дитини житлом здійснюють **служби у справах дітей** (служби у справах молоді в Німеччині, сімейна правова служба у Швеції). В межах проведеного дослідження не виявлено механізмів державного нагляду за правочинами щодо нерухомого майна, які стосуються інтересів дітей.

Федеративна Республіка Німеччина

1. Основні нормативно-правові акти щодо захисту прав дітей

- Цивільний кодекс (*Bürgerliches Gesetzbuch*)
- Восьма книга Соціального кодексу «Про захист дітей та юнацтва» (*Kinder- und Jugendhilfegesetz, SGB VIII*)
- Закон «Про захист дитини» (*Bundeskinderschutzgesetz*)
- Закон «про співробітництво та інформацію для захисту дитини» (*Gesetz zur Kooperation und Information im Kinderschutz*)

2. Державна політика запобігання бездомності дітей

2.1 Бездомні діти у ФРН: статистика та загальна інформація

Бездомні — це особи, які не мають власної або орендованої житлової нерухомості (визначення *Федерального союзу допомоги бездомним (BAGW)*).¹ У 2016 році число осіб, які потребували окремого житла, становило 860 тис. осіб. Близько половини з них — це легальні біженці, які проживають в гуртожитках; 52 тис. — бездомні, що живуть на вулицях. **Число дітей і підлітків, чиї батьки не мають ні власного, ні орендованого житла, у 2016 році становило 32 тис. осіб.**² Проте ці діти не обов'язково проживають на вулиці. Разом зі своїми батьками вони можуть проживати в тимчасових притулках, у родичів чи знайомих, у комерційних приміщеннях (готелі, пансіони) тощо.

¹ Bundesarbeitsgemeinschaft Wohnungslosenhilfe e.V. — <http://www.bagw.de>

² Число людей без отдельного жилья в ФРГ в 2018 году превысит миллион — <https://bit.ly/2uNYGco>

Для ФРН поняття «вуличних дітей» (*Straßenkinder*) є спірним. У дослідженнях 2013 року зазначено, що в країні практично немає дітей до 14 років, які постійно живуть на вулиці.³ Переважно це діти, які на короткий термін втекли з дому. Офіційної статистики щодо кількості таких дітей немає. Федеральне міністерство праці та соціальних справ у доповіді 2001 року повідомило про **7 тис. дітей у віці від 14 до 18 років**, які проживають на вулиці. У 2008 році організація у справах дітей *Terre des hommes* повідомила про 2 тис. бездомних дітей у віці до 18 років.

2.2 Запобігання бездомності дітей: політики та програми

Політика щодо запобігання бездомності дітей у ФРН має кілька особливостей:

1. заходи щодо запобігання бездомності дітей здійснюють місцеві служби
2. важливу роль у запобіганні бездомності дітей відіграють неурядові організації
3. особлива увага приділяється питанню забезпечення житлом біженців та їхніх дітей

Приклади програм щодо запобігання бездомності дітей:

- **Фонд європейської допомоги знедоленим** підтримує дії країн ЄС із надання допомоги найбільш вразливим громадянам.^{4,5} Основними напрямками роботи німецького Фонду на 2014-2020 роки є: допомога мігрантам та їхнім дітям; допомога бездомним та особам, яким загрожує бездомність.
- **Регіональні асоціації** також реалізують програми захисту бездомних дітей. Приміром, берлінська асоціація *Straßenkinder e.V.* нараховує 25 постійних співробітників. Вони надають постійну допомогу дітям та підліткам, які мають проблеми із житлом.⁶ Мета асоціації — реалізація профілактичних заходів, які не дозволяють «дітям потрапити на вулицю».
- **Федеральний союз допомоги бездомним** у 2013 році представив «*Національну стратегію щодо подолання нестачі житла і бідності у ФРН*».⁷

3. Механізми державного контролю за забезпеченням дитини житлом

Відповідно до *Восьмої книги Соціального кодексу «Про захист дітей та юнацтва»*,⁸ місцеві органи влади повинні забезпечувати роботу **служби у справах молоді** (*Jugendamt*). У кожній федеральній землі цей орган може називатися по-різному: «Управління з питань дітей, молоді та сім'ї», «Бюро захисту дітей» тощо. Служби у справах молоді відповідають за:

- допомогу батькам у вихованні дітей
- соціальний захист дітей
- забезпечення роботи центрів опіки
- проведення навчальних консультацій тощо

Служба у справах молоді виконує функцію державного контролю, а саме — зобов'язана втручатися у випадках виникнення загрози благополуччю дитини та вживати заходів для запобігання виникненню подібних ситуацій. Служби у справах молоді також здійснюють контроль за дотриманням майнових і житлових прав дітей.⁹

4. Механізми державного нагляду за правочинами щодо нерухомого майна, які стосуються інтересів дітей

³ Lage von wohnungslosen Jugendlichen in Baden Württemberg

⁴ Europäischer Hilfsfonds für die am stärksten benachteiligten Personen in Deutschland — <https://bit.ly/2H8widA>

⁵ FEAD in Germany — <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1239&langId=en&intPageId=3613>

⁶ Straßenkinder e.V. — <https://strassenkinder-ev.de/entstehung/>

⁷ Nationale Strategie zur Überwindung von Wohnungsnot und Armut in Deutschland — http://www.bagw.de/de/nat_strat/

⁸ Kinder- und Jugendhilfegesetz, SGB VIII — https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_8/BJNR111630990.html

⁹ SGB, Achstes Buch, Kinder- und Jugendhilfe, § 8a Schutzauftrag bei Kindeswohlgefährdung — https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_8/8a.html

В межах проведеного дослідження не виявлено механізмів державного нагляду за правочинами щодо нерухомого майна, які стосуються інтересів дітей. Проте *Цивільним кодексом* передбачені **реєстри майнових прав подружжя**. Відповідно до § 1558 ЦК, записи в реєстрі майнових прав подружжя повинні здійснюватися **судами першої інстанції** (*Amtsgericht*), в окрузі якого чоловік/дружина має постійне місце проживання.¹⁰

5. Майнові права дітей

Відповідно до § 1639-1640 *Цивільного кодексу*, **майном, що було отримано дитиною у спадок або було безоплатно їй надано**, батьки повинні управляти відповідно до розпоряджень, які були зроблені шляхом останнього волевиявлення. Батьки мають право відступати від наданих розпоряджень, якщо таке право надано опікунові.¹¹ Батьки зобов'язані складати опис майна, отриманого дитиною у спадок.¹²

Батьки не мають права передавати дитині з метою виконання укладеного ними договору або у вільне розпорядження предмети, відчуження яких допускається з дозволу суду у справах сім'ї (§ 1644 *Цивільного кодексу*).¹³

У *Цивільному кодексі* окремо існує норма, яка визначає приналежність **майна, що було придбано батьками за рахунок доходу від майна дитини**. У випадку придбання батьками коштами дитини майна - право власності на це майно переходить до дитини.¹⁴

Відповідно до § 1649 *Цивільного кодексу*, **доходи від майна дитини**, які не використовуються для управління майном (наприклад оплата комунальних послуг, оплата податків на нерухоме майно), необхідно використовувати в інтересах дитини. Батьки мають право використовувати дохід на власні потреби або на потреби братів і сестер дитини за умови, що таке використання є справедливим з урахуванням майнового стану та доходів.

Суд у справах сім'ї (*Familiengericht*) має право **позбавити одного з батьків права розпорядження майном дитини**, якщо останній порушив право дитини на утримання.¹⁵

Відповідно до § 1667 *Цивільного кодексу*, якщо **майну дитини загрожує небезпека** через те, що батьки порушують свої обов'язки, то суд у справах сім'ї зобов'язаний вжити необхідних заходів для усунення такої небезпеки.¹⁶

Якщо **один з батьків позбавлений батьківських прав**, права опіки над дитиною або права розпорядження його майном, то ці права одноосібно здійснює інший з батьків. Суд у справах сім'ї може прийняти інше рішення, якщо це необхідно для блага дитини.¹⁷

Якщо **право батьків розпоряджатися майном дитини припиняється**, вони зобов'язані передати майно дитині і на її вимогу представити звіт про управління майном.¹⁸ **Опікун після припинення виконання своїх обов'язків зобов'язаний передати дитині майно**, яким він керував, і надати звіт про управління цим майном.¹⁹

¹⁰ BGB, § 1558 Zuständiges Registergericht — https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1558.html

¹¹ BGB, § 1639 Anordnungen des Erblassers oder Zuwendenden — https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1639.html

¹² BGB, § 1640 Vermögensverzeichnis — https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1640.html

¹³ BGB, § 1644 Überlassung von Vermögensgegenständen an das Kind — https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1644.html

¹⁴ BGB, § 1646 Erwerb mit Mitteln des Kindes — https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1646.html

¹⁵ BGB, § 1666 Gerichtliche Maßnahmen bei Gefährdung des Kindeswohls — https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1666.html

¹⁶ BGB, § 1667 Gerichtliche Maßnahmen bei Gefährdung des Kindeswohls — https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1667.html

¹⁷ BGB, § 1680 Tod eines Elternteils oder Entziehung des Sorgerechts — https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1680.html

¹⁸ BGB, § 1698 Herausgabe des Kindesvermögens; Rechnungslegung — https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1698.html

¹⁹ BGB, § 1890 Vermögensherausgabe und Rechnungslegung — https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1890.html

6. Реєстрація місця проживання дітей, позбавлення батьківського піклування

Законодавство ФРН регламентує випадки, в яких діти можуть бути позбавлені батьківського піклування. Це може статися, якщо в родині не враховуються інтереси дитини та існує небезпека здоров'ю і життю дитини.

Відповідно до § 11 Цивільного кодексу, місцем проживання неповнолітньої дитини є місце проживання батьків. Місцем проживання дитини не може бути місце проживання одного з батьків, який позбавлений батьківських прав. Якщо **обоє батьків позбавлені батьківських прав, то місцем проживання дитини є місце проживання особи, яка має відповідні права.**²⁰

Відповідно до § 17 Закону «Про реєстрацію»,²¹ реєстрація чи зняття реєстрації осіб віком до 16 років покладається на тих, у кого проживають особи, молодші 16 років. Призначений опікун несе відповідальність за реєстрацію або скасування реєстрації особи до 16 років.

Республіка Польща

1. Основні нормативно-правові акти щодо захисту прав дітей

- Конституція Республіки Польща (ст. 72 гарантує правову охорону прав дитини)
- Сімейний та опікунський кодекс (*Kodeks rodzinny i opiekuńczy*)²²
- Закон «Про Уповноваженого з прав дитини» (*Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka*)²³
- Закон «Про соціальну допомогу» (*Ustawa. o pomocy społecznej*)
- Закон «Про провадження у справах неповнолітніх» (*Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich*)

2. Державна політика запобігання бездомності дітей

2.1 Бездомні діти у Польщі: статистика та загальна інформація

Проте у 2016 році Міністерство сім'ї, праці та соціальної політики у своїй доповіді повідомило про 2 тис. бездомних дітей, з яких 1,3 тис. проживали у спеціальних закладах опіки разом із матерями, а **594 дитини** — поза межами таких закладів.²⁴

2.2 Запобігання бездомності дітей: політики та програми

Політика запобігання бездомності (у тому числі бездомності дітей) розробляється та реалізується **місцевими органами влади**. Це пов'язано із тим, що кількість бездомних різниться залежно від регіону. Наприклад, у 2016 році у воєводстві Мазовецьке налічувалося 4,7 тис. бездомних осіб, а у воєводстві Любуське — 886 осіб.²⁵

Найчастіше на місцях створюються спеціальні центри для дітей та їхніх батьків. Наприклад, у **Радомі (Мазовецьке воєводство)** працює **Будинок бездомних жінок**, де можуть проживати бездомні матері та їхні діти. У **Лодзі (Лодзинське воєводство)** жінки з дітьми, які покинули свій будинок, проживають у **Будинку матері-одиначки**. У **Любліні (Люблінське воєводство)** станом на 2016 рік у притулках, центрах підтримки одиноких матерів та жертв домашнього насильства проживав 151 бездомний, в тому числі 18 дітей.²⁶

²⁰ Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), § 11 Wohnsitz des Kindes — https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_11.html

²¹ Bundesmeldegesetz — <https://www.gesetze-im-internet.de/bmg/index.html>

²² Kodeks rodzinny i opiekuńczy — <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19640090059>

²³ Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka — https://brpd.gov.pl/sites/default/files/ustawa_o_rpd_ru_2018.pdf

²⁴ W ośrodku, na działce. Bezdomność dotyka także dzieci — <https://www.tvp.info/25152065/w-osrodku-na-dzialce-bezdomnosc-dotyka-takze-dzieci>

²⁵ MRPIPS o wynikach liczenia bezdomnych: ponad 33,4 tys. osób w całej Polsce — <https://bit.ly/2GHJTVV>

²⁶ W ośrodku, na działce. Bezdomność dotyka także dzieci — <https://www.tvp.info/25152065/w-osrodku-na-dzialce-bezdomnosc-dotyka-takze-dzieci>

3. Механізми державного контролю за забезпеченням дитини житлом

Головним органом, який приймає рішення щодо дитини та сім'ї, є **суд у справах сім'ї**.

Сімейний діагностично-консультаційний центр — це спеціалізована установа, що діє за дорученням суду у справах сім'ї. Головними завданнями Центру є:

- проведення психологічних, педагогічних, медичних досліджень
- підготовка висновків про неповнолітніх, малолітніх та їхніх батьків або опікунів
- сімейні консультації
- спеціалізована опіка над неповнолітніми і підлітками
- співробітництво з інституціями, що займаються проблемами сім'ї²⁷

Ще однією установою з питань прийняття і виконання рішень стосовно захисту дітей виступає **служба сімейних кураторів**. Сімейні куратори здійснюють нагляд над сім'ями, співпрацюють зі шкільними педагогами, громадськими організаціями та ін. До роботи сімейних кураторів також долучаються районні **центри сімейної допомоги**, які надають соціальну та психологічну допомогу, допомагають у кризових ситуаціях, проводять інтерв'ю, співпрацюючи з сімейними кураторами.²⁸

4. Механізми державного нагляду за правочинами щодо нерухомого майна, які стосуються інтересів дітей

В межах проведеного дослідження не виявлено механізмів державного нагляду за правочинами щодо нерухомого майна, які стосуються інтересів дітей.

5. Майнові права дітей

Відповідно до *ст. 95-103 Сімейного та опікунського кодексу (далі — Кодекс)*, батьки зобов'язані виховувати дитину з дотриманням її прав, здійснювати опіку над дитиною та її майном. **Дохід від майна дитини повинен бути використаний для утримання та виховання дитини, її братів та сестер.**

Суд у справах сім'ї може вимагати у батьків опис майна дитини та зобов'язати батьків повідомляти суд про важливі зміни в стані активів дитини (*ст. 104 Кодексу*).²⁹

Якщо **право батьків розпорядження майном дитини припиняється**, вони зобов'язані передати майно дитині або її законному представнику (*ст. 105 Кодексу*).³⁰

У випадках загрози добробуту дитини суд у справах сім'ї видає відповідні розпорядження. **Суд у справах сім'ї також може доручити управління майном дитини компетентному у цьому питанні куратору** (*ст. 109 Кодексу*).³¹

Опікун зобов'язаний провести опис майна дитини, яка знаходиться під опікою, та подати відповідні документи до органу опіки та піклування. **По завершенню виконання своїх обов'язків опікун зобов'язаний передати дитині майно**, яким він керував, та надати звіт про управління цим майном. (*ст. 160-172 Кодексу*).³²

²⁷ Дії на захист дітей груп ризику: досвід Польщі, Німеччини та України — <http://edu.helsinki.org.ua/files/docs/1288078958.pdf>

²⁸ Дії на захист дітей груп ризику: досвід Польщі, Німеччини та України — <http://edu.helsinki.org.ua/files/docs/1288078958.pdf>

²⁹ Kodeks rodzinny i opiekuńczy — <https://aktyprawne.poznajpodatki.pl/inne-ustawy/kodeks-rodzinny-i-opiekunczy-2013/>

³⁰ Kodeks rodzinny i opiekuńczy — <https://aktyprawne.poznajpodatki.pl/inne-ustawy/kodeks-rodzinny-i-opiekunczy-2013/>

³¹ Kodeks rodzinny i opiekuńczy — <https://aktyprawne.poznajpodatki.pl/inne-ustawy/kodeks-rodzinny-i-opiekunczy-2013/>

³² Kodeks rodzinny i opiekuńczy — <https://aktyprawne.poznajpodatki.pl/inne-ustawy/kodeks-rodzinny-i-opiekunczy-2013/>

6. Реєстрація місця проживання дітей, позбавлення батьківського піклування

Відповідно до ст. 26 Цивільного кодексу,³³ місцем проживання дитини є місце проживання батьків. Якщо дитина не проживає постійно з батьками, її місце проживання визначається опікунським судом.

Королівство Швеція

1. Основні нормативно-правові акти щодо захисту прав дітей

- Кодекс «Про батьків та дітей» (*Föräldrabalk*)³⁴
- Закон «Про соціальну службу» (*Socialtjänstlagen*)

2. Державна політика запобігання бездомності дітей

2.1 Бездомні діти у Швеції: статистика та загальна інформація

Станом на 2017 рік у Швеції нараховувалось близько 33 тис. бездомних. Точної статистики щодо бездомних дітей немає. Основною причиною збільшення кількості бездомних є прибуття до країни біженців. Наприклад, на кінець 2017 року у місті Мальме перебувало **1070 дітей** та 1752 дорослих, які не мали житла. У 2009 році кількість бездомних дітей у Мальме становила 161 особу.³⁵

Крім цього, до Швеції щороку прибувають **діти-біженці без супроводу дорослих**. У 2013 році з проханнями про надання притулку таких звернулося 3 900 дітей.³⁶

2.2 Запобігання бездомності дітей: політики та програми

З 2009 року у Швеції відсутня національна стратегія запобігання та боротьби з бездомністю.

Назва програми	Роки реалізації	Зміст
<i>Стратегія боротьби з бездомністю</i>	2007-2009 рр.	Основний напрямок діяльності — проведення профілактичних заходів з метою запобігання безпритульності . Одним із завдань стратегії також було «навчити муніципалітети» запобігати та боротися із бездомністю, щоб надалі вони займалися вирішенням цієї проблеми. <i>Деякі експерти відзначають, що робота муніципалітетів не була належним чином скоординована, тому їхня діяльність не дала бажаного результату.</i> ³⁷
<i>Національний координатор з питань бездомності</i> ³⁸	2012-2014 рр.	Координатор був призначений урядом. Йому було доручено підтримувати та консультувати муніципалітети в їхній роботі щодо запобігання бездомності . Особлива увага приділялася питанню бездомності дітей.

3. Механізми державного контролю за забезпеченням дитини житлом

При кожній комуні працює **сімейна правова служба** (*Familjerättsbyrå*), яка виносить рішення про встановлення батьківства, розглядає суперечки між батьками, проживання дитини у

³³ Kodeks cywilny — <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19640160093>

³⁴ Föräldrabalk — https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381

³⁵ Nya siffror: Över tusen barn hemlösa i Malmö — <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/nya-siffror-over-tusen-barn-hemlosa-i-malmo>

³⁶ Национальный доклад по правам человек — <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=54c104564>

³⁷ Midvinternattens köld är hård och glömd — <https://www.dagenssamhalle.se/kronika/midvinternattens-kold-ar-hard-och-glomd-19790>

³⁸ Slutrapport från den nationella hemlöshetsamordnaren — <http://www.regeringen.se/rapporter/2014/06/s2014.019/>

батьків, утримання дітей. У разі недосягнення домовленості між батьками ці питання розглядаються в судах першої інстанції (*Tingsrätten*).³⁹

Комітети соціального забезпечення у муніципалітетах (*Kommunens socialnämnd*) провадять просвітницьку роботу та інші заходи для запобігання бездомності дітей, а також забезпечують належні умови для того, аби діти росли у безпечних умовах.⁴⁰

4. Механізми державного нагляду за правочинами щодо нерухомого майна, які стосуються інтересів дітей

В межах проведеного дослідження не виявлено механізмів державного нагляду за правочинами щодо нерухомого майна, які стосуються інтересів дітей.

5. Майнові права дітей

Відповідно до *ст.1 гл.6 Кодексу «Про батьків та дітей»* (далі – Кодексу), кожна дитина має право на турботу, захист та належне виховання.⁴¹

Відповідно до *ст.1-2 гл.12 Кодексу*, майном, що було отримано дитиною у спадок або було безоплатно їй надано, батьки/опікуни повинні управляти відповідно до розпоряджень, які були зроблені шляхом останнього волевиявлення або при наданні майна. Батьки/опікуни зобов'язані складати опис майна, отриманого дитиною.⁴² Батьки не можуть віддавати та відмовлятися від майна дитини.⁴³

Відповідно до *ст.12 гл.13 Кодексу*, батьки повинні отримати згоду від наглядового комітету (*Överförmyndare*), щоб від імені неповнолітнього: залучати позики, вчиняти будь-які інші правочини, які зобов'язують до сплати певної грошової суми або передачі майна.⁴⁴

Батьки повинні щороку до 1 березня подавати звіт про управління майном. Звіт повинен містити інформацію про: майно та його вартість на початок та на кінець звітного періоду; зобов'язання, що стосуються майна; доходи від майна та витрати.⁴⁵

Якщо право батьків розпоряджатися майном дитини припиняється, вони зобов'язані передати майно дитині. Опікун по припиненню виконання своїх обов'язків зобов'язаний передати дитині майно, яким він керував, і надати звіт про управління цим майном.⁴⁶

6. Реєстрація місця проживання дітей, позбавлення батьківського піклування

Місце проживання дітей віком до 18 років має відповідати місцю проживання їхніх батьків. Якщо один із батьків зареєстрований за іншою адресою, вони додатково подають письмову згоду на реєстрацію дитини за адресою іншого з батьків.⁴⁷ Якщо дитина не проживає з батьками, її місце проживання визначається судом за повідомленням комітету із соціального забезпечення (*ст.9 гл.6 Кодексу про батьків*).⁴⁸

³⁹ Familjerätt — <https://malmo.se/Social---familjefragor/Famili-barn-och-ungdom/Famili-och-relationer/Familjerattsbyran/Familjerattsbyran.html>

⁴⁰ Национальный доклад по правам человек — <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=54c104564>

⁴¹ Föräldrabalk — https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381

⁴² Föräldrabalk — https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381

⁴³ ст.11 гл.13 Кодексу «Про батьків та дітей», Folkbokföringslag — <https://bit.ly/2ExJ7oB>

⁴⁴ Föräldrabalk — https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381

⁴⁵ ст.14 гл.13 Кодексу «Про батьків та дітей», Folkbokföringslag — <https://bit.ly/2ExJ7oB>

⁴⁶ Föräldrabalk — https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381

⁴⁷ Folkbokföringslag — <https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/28831.html?date=2017-01-01#section1-35>

⁴⁸ Föräldrabalk — https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381

Норвегія

1. Основні нормативно-правові акти щодо захисту прав дітей

- Закон «Про батьків та дітей» (*Lov om barn og foreldre*)⁴⁹
- Закон «Про служби соціального забезпечення та захист дітей» (*Lov om barneverntjenester*)⁵⁰

2. Державна політика запобігання бездомності дітей

2.1 Бездомні діти у Норвегії: статистика та загальна інформація

Станом на 2016 рік у Норвегії налічувалось 3909 бездомних, з них — **229 дітей** (у 2012 кількість бездомних дітей становила 679 осіб).⁵¹ Цьому успішному результату сприяв системний підхід до роботи з проблемними сім'ями та реалізація національних стратегій боротьби з бездомністю.

2.2 Запобігання бездомності дітей: політики та програми

Назва програми	Роки реалізації	Зміст
Програма «Допомога бездомним» ⁵²	2001-2004 рр.	Основні завдання програми: 1. Розробка методів запобігання бездомності. 2. Інформування громадськості. 3. Створення основи для реалізації національної стратегії запобігання та боротьби з бездомністю. Проект координувався житловим фондом (<i>Husbanken</i>). До реалізації проекту долучилися сім найбільших муніципалітетів Норвегії. ⁵³
Національна стратегія запобігання та боротьби з бездомністю «На шляху до власного житла» ⁵⁴	2005-2007 рр.	Основні цілі стратегії: 1. Запобігання бездомності. 2. Забезпечення бездомних ночівлею. 3. Допомога бездомним в отриманні житла.
Національна стратегія забезпечення соціальним житлом «Житло для добробуту» ⁵⁵	2014-2020 рр.	Стратегія передбачає координацію роботи: Міністерства праці, Міністерства у справах дітей, рівноправності та соціальної інтеграції, Міністерства охорони здоров'я і соціального забезпечення, Міністерства юстиції, Міністерства місцевого самоврядування та регіонального розвитку. ⁵⁶ Основні завдання стратегії: 1. Координація роботи міністерств. 2. Забезпечення бездомних тимчасовим житлом. 3. Розвиток ринку соціального житла. 4. Запобігання бездомності, у тому числі дітей ⁵⁷ .

⁴⁹ Lov om barn og foreldre — <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7>

⁵⁰ Lov om barneverntjenester — <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

⁵¹ Stor nedgang i antall bostedsløse — <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/stor-nedgang-i-antall-bostedsløse/id2555563/>

⁵² Prosjekt bostedsløse — https://www.husbanken.no/bibliotek/bib_boligsosialt/prosjekt-bostedsløse/

⁵³ Prosjekt bostedsløse 2001-2004 — <http://biblioteket.husbanken.no/arkiv/dok/1404/sluttrapportprosjektprosjektbostedsløse1.pdf>

⁵⁴ Nasjonal strategi «På vei til egen bolig» — <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/pa-vei-til-egen-bolig/id576721/>

⁵⁵ Nasjonal strategi «Bolig for velferd» — <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Bolig-for-velferd/id753950/>

⁵⁶ Bolig for velferd — <https://www.husbanken.no/boligsosialt-arbeid/bolig-for-velferd/om-bolig-for-velferd/>

⁵⁷ Bolig for velferd — https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/boby/nasjonal_strategi_boligsosialt_arbeid.pdf

3. Механізми державного контролю за забезпеченням дитини житлом

Служба захисту прав дітей (*Barnevern*) – державна соціальна служба щодо допомоги та підтримки дітей. Служба підбирає прийомних батьків; здійснює посередництво між центрами опіки, прийомними батьками та дітьми; **опікується центрами з догляду за бездомними дітьми**, здійснює заходи соціального захисту дітей. За статистикою, 85% всіх справ у службі – проведення перевірок та надання консультативної допомоги, в той час як 15% випадків – застосування заходів, які передбачають вилучення дитини з сім'ї та передачу опіки над дитиною державі.

4. Механізми державного нагляду за правочинами щодо нерухомого майна, які стосуються інтересів дітей

В межах проведеного дослідження не виявлено механізмів державного нагляду за правочинами щодо нерухомого майна, які стосуються інтересів дітей.

5. Реєстрація місця проживання дітей

Місце проживання дітей у віці до 18 років має відповідати місцю проживання їхніх батьків. Зміна місця реєстрації можлива за згодою обох батьків.⁵⁸

Анастасія Паршикова,
аналітик Європейського інформаційно-дослідницького центру
aparshykova@radaprogram.org

⁵⁸ Lov om folkeregistrering — <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2016-12-09-88?q=Melding%20om%20flytting%20skattekontor>